

MUZ 1632

15675

Muz
1632

I-2

VITÉZ NEMES SZINAY BÉLA

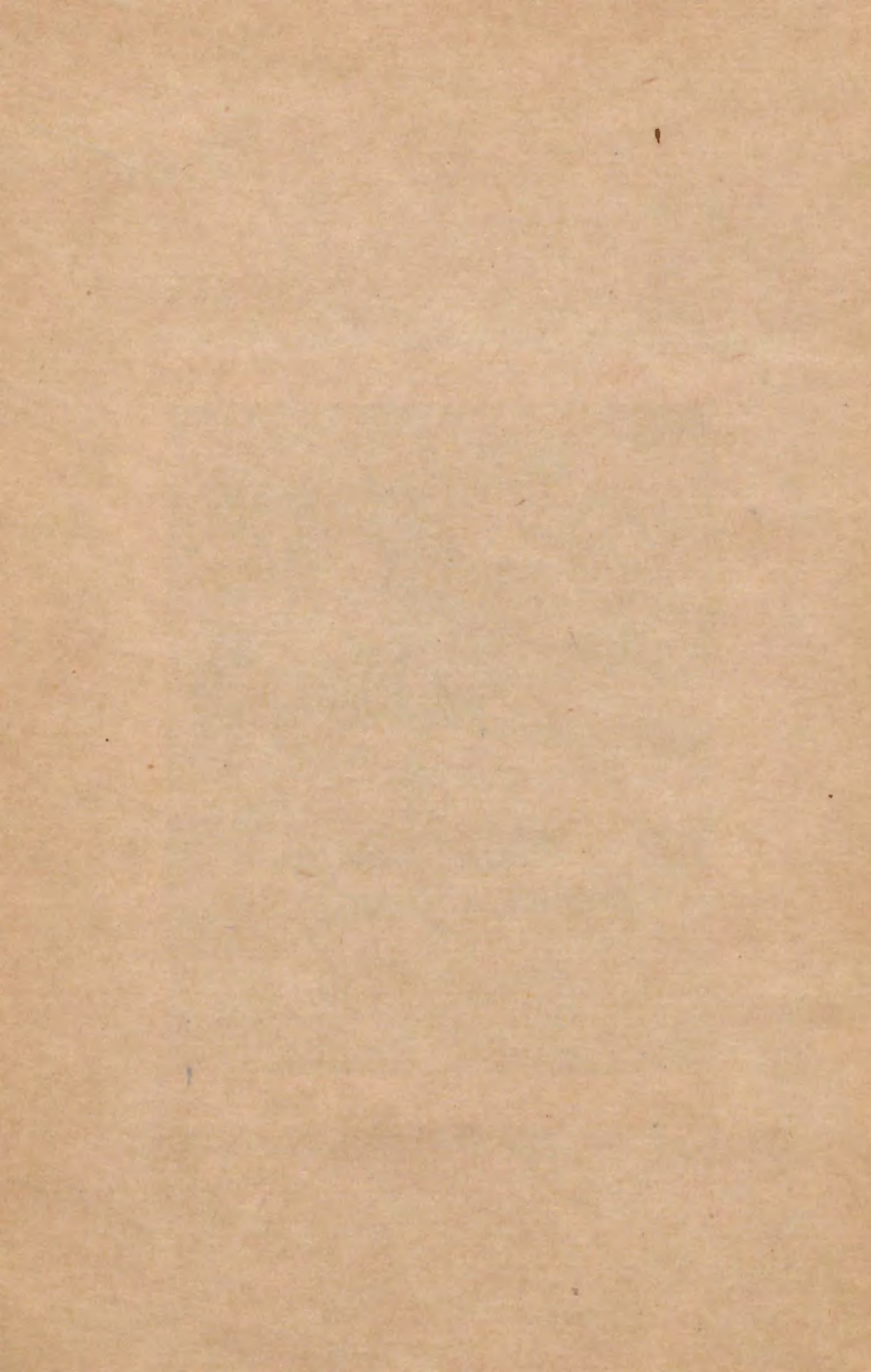
8.

I-2.

MUZ 1632

~~37.020~~

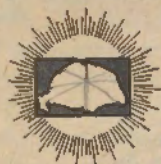
~~B.16675~~

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA VÁLASZA A CSEH AKADÉMIÁNAK

9-2

ÍRTA
ANGYAL DÁVID

KIADJA: MAGYARORSZÁG TERÜLETI ÉPSÉGÉNEK
VÉDELMI LIGÁJA.

BUDAPEST, 1920
PFRIFER FERDINÁND (ZEIDLER TESTVÉREN) NEMZETI-
KÖNYVKERESKEDÉSÉNEK BIZOMÁNYA

Ára 2 Kor. 50 fill.

~~ZENEI KÖRZETI KÖNYVTÁR
KÖNYVÉRA
50452
Leír. száma:~~

~~NEMZETI KÖZPONTI
KÖNYVTÁR
37020~~

I-2

Nemzeti Körzeti Könyvtár Egyesület
Magyarországi Központi Könyvtár és Levéltár
Leír. szám: 201.319
Könyvtári és Levéltári Osztály

Válasz a cseh akadémiának.

A Magyar Tudományos Akadémiának ama szózatára, melyet tiltakozásul a magyar terület megcsönkítése ellen a világ összes akadémiáihoz intézett, a prágai cseh akadémia ez év februárjában válaszolt. Mi a hazai szerencsétlen politikai viszonyok miatt e választ csak nemrég kaptuk meg és azért nem felelhattünk rá hamarabb. De a késedelem nem ártott, mert az idő újabb fegyvereket szolgáltatott kezünkbe igaz ügyünk védelmére.

A cseh akadémia válasza a huszita háborúk korára emlékeztető szenvedélyességgel támadja meg a magyarság régibb és újabb történetét s végül kifejezi azt a reményét, hogy a történetírás Magyarország szétदारabolását megérdemelt büntetésnek fogja tekinteni.

E profétai haraggal szemben mi nyugodtan akarjuk helyreigazítani a cseh vádirat súlyos tévedéseit.

Hiában fessegeti a magyar akadémia — mondja a cseh válasz — a nemzet ártatlanságát a világháború előidézésében. Hiszen a magyarok 1867 óta folyton előkészítették a Berlinnel való szövetséget és az egész Habsburg-monarchiát ők szegődötték a porosz imperialismus szolgálatába. Ők akadályozták meg 1870-ben a francia-osztrák szövetséget és ezzel segítették a német hegemoniának megalapítását Európában.

A cseh akadémia e megállapításai messze esnek a történeti valóságtól. A magyar politikának 1867 után nem volt arra hatalma, hogy növelje a porosz imperialismust és nem is volt ilyen kívánsága.

Gróf Andrássy Gyula, mint miniszterelnök, néha még szükségesnek is tartotta figyelmeztetni Bismarckot arra, hogy politikájának magyarelles törekvéseit nem nézhetné nyugodtan. 1868-ban kijelentette a bécsi olasz követ előtt, hogy ha Bismarck támogatja a dunai fejedelemségek izgatását Magyarország ellen, a magyar kormány kénytelen volna Párisban keresni a védelmet. A francia-porosz háború idején élénken nyilatkozott a magyar közvélemény rokonszenve a francziák iránt, de ugyan miért pártolta volna a magyar politika az osztrák-francia szövetség eszméjét? III. Napoleon azzal az igérettel akarta csábítani a

monarchiát a Poroszország elleni háborúba, hogy visszaszerzi Ausztriának az elvesztett németországi suprematiát. Ezért a célért Magyarország nem akart vért ontani, de azt hisszük, hogy a csehek sem rajongtak a Habsburgok német császárságának helyreállításáért. Gróf Andrassy Gyula 1870-ben nem Poroszország kedvéért ajánlotta a monarchiának a semlegesség kimondását. Bizonyítják ezt az 1870 július 14-iki koronatanácsban mondott következő szavai: „Ha győzne is Poroszország, a mi reánk nézve bizonyára nem volna kívánatos eredménye a háborúnak . . .“ Andrassy gyanakodott ekkor Poroszországra, hogy titkos szövetséget kötött Oroszországgal és attól tartott, hogy Oroszország háttámadná a monarchiát, mihelyt az osztrák-magyar hadsereg a francziákat próbálná segíteni. Ily körülmények közt Andrassy a semlegességet pártolta és ezzel elejét vette oly világháborúnak, mely Magyarországot megcsonkíthatta volna a nélkül, hogy Franciaországot megmentené.

A magyarok, így folytatja tovább a cseh vádirat, 1871-ben elleneztek az osztrák foederalismust azért, hogy a német uralomnak kiszolgáltatott Ausztriát biztos eszközül használhassák fel imperialista politikájuk érdekében. Ez a vád gróf Hohenwart kísérletére vonatkozik, melynek az volt a célja, hogy az akkori dualistikus monarchiát egy cseh-osztrák-magyar monarchiává, vagy még ennél is tarkább állammá alakítsa át. A cseh akadémia bár óvatos kifejezésekkel, de azt akarja mondani, hogy a magyarok buktatták meg a cseh államjog elismerését 1871-ben. Ez azonban nem egészen így történt. Az akkori magyar miniszterelnök egyideig tartózkodott a beavatkozástól, mert Hohenwart tervét tisztán osztrák belügynek tartotta. Azonban a magyar beavatkozás nélkül is válságossá lett Hohenwart helyzete. Az ausztriai németek körében oly nagy volt az izgatottság, hogy lázadástól lehetett tartani. Már pedig Hohenwart arra nem volt elezánva, hogy a cseh államjogot ágyúkkal is kirozsakolja. Továbbá Hohenwart német pénzügyminisztere, Holzgethan kijelentette a koronatanácsban, hogy felfogása szerint a cseh államjogi követelés és az állami csőd egyenlő értékű fogalmak. A németek ellenállása e a pénzügyi helyzet jelentékenyen megkönnyítették gróf Andrassy tiltakozásának sikerét. A magyar miniszterelnök, mikor a korona az ő tanácsát is kikérte, kénytelen volt tiltakozni oly államjogi kísérlet ellen, mely szinteg elismerte ugyan az 1867-iki kiegyezést, de annak formáit és lényegét teljesen felforgatta. Hogy e felforgatás mit jelentett, azt kimutatta az 1871-iki ogulini horvát lázadás. A cseh államjog helyreállítása után a magyarországi eszlávok felbujtása következett volna. A mikor a magyarok ez eshetőség ellen tiltakoztak, csak a magyar szent koronának ősi területén kívánták fentartani a

nyugalmat, a mi nem nevezhető imperializmushoz. Ellenben a csehek, a kik az esetleges prágai koronázás után bizonyára el nem fojtják vágyukat a magyar terület jó részére az állítólagos cseh-tót nemzeti egység czimén, az imperialisták rosszhangzú nevét már akkor is kiérdemelték volna oly földet követelvén, mely államukhoz sohasem tartozott.

A cseh vádirat nem állapodik meg 1871-nél. Mennél közelebb jut a kronológiában napjainkhoz, annál hevesebb és féktelenebb lesz vádaskodása. Fejünkre olvassa a bűnök e sorozatát: Bosznia és Hercegovina elfoglalásával kezdődött magyar részről a vakmerőségben egyre növekedő provocatíók sorozata Szerbiával szemben azzal a szándékkal, hogy felidézzék végre a háborút, a mely által a magyar-német hegemoniát remélték megalapítani Európában, különösen annak szláv részében. Rabszolgaságra akarták kényszeríteni nemcsak Belgrádot, hanem közvetve Prágát és Bukarestet is, és bosszúból Világosért, sujtani akarták a legnagyobb szláv államot, az óriási Oroszországot, melynek határait vissza szeretnék volna szorítani kelet felé. A magyarok a világháborút a maguk háborújának nevezték és több joggal is tarthatták annak, mint a német fajhoz tartozó szövetségeseik. Nincs keleti Európában még egy kis nép, mely lelkiismeretlentil ily nagykörü tervet eszelt volna ki a maga beteges nagyzási hőbortjának kielégítésére. És most a magyar azt akarja elhitetni az entente hatalmaival, hogy ártatlan a világháború előidézésében a hogy eszerint jogtalanság volna területének megesonkítása.

Valóban ragyogó képet festett a cseh akadémia a magyar politika czéljairól. Hegemonia Európa délkeletén, az orosz csári birodalom nyugati határainak megnyirbálása: szinte Nagy Lajos korába varázsolt vissza bennünket cseh szomszédunknak bőkezű jóindulata. És miért is állapotott meg a cseh akadémia phantasiája Nagy Lajos koránál? Hasonló joggal visszakalandozhatott volna a húnoknak, a mondai hagyományok szerint a magyarok őseinek ázsiai birodalmába. Az akkor hiongnunak nevezett nép a kínai birodalom északi határain hódított és kalandozott. Nem lehetetlen, hogy a magyarok nagyzási hőbortja az északkeleti Ázsiában is hegemoniára törekedett s így könnyen volna kimutatható, hogy a japán császárt is a magyarok nagyzási hőbortja vonta be a világháborúba.

De hogy visszatérjünk a valóságok szerényebb körébe, Bosznia és Hercegovina megszállása nem a magyar hegemoniai ábrándoknak, hanem az 1877-iki orosz-török háború által teremtett európai helyzetnek volt a következménye. Oroszország és Ausztria-Magyarország ekkor egyezményt kötöttek kölcsönös érdekeik kiegyenlítése végett. Oroszországnak szüksége volt ez egyezményre, hogy Ausztria-Magyarország meg ne zavarja

törökországi hadjáratát. Kijelentette, hogy nem tiltakoznék az ellen, ha Ausztria-Magyarország Boszniát és részben Hercegovinát is elfoglalja kártalanításul az orosz terület nagyobbításáért különösen Bessarábiában. Oroszország erre az ígéretre a háború után nem szívesen emlékezett vissza, mert szeretete volna a két tartományt Szerbia és Montenegró közt felosztani. De ezt a felosztást Andrásy nem engedhette meg, mert a tengerpart felé terjeszkedő délszláv államok Oroszország vezetése alatt veszélyeztették volna a monarchia biztonságát. Nem a magyar hegemonia megalapításáról volt itt szó, hanem a monarchia akarta a maga hatalmát védelmezni az occupatio által, a mely cél egyezett az európai egyensúly érdekével is. Hiszen lord Salisbury indítványozta az 1878-iki berlini congressuson a két tartománynak megszállását Ausztria-Magyarország által és ő fejtegette akkor, hogy általános érdekek tiltják Boszniának és Hercegovinának Szerbia és Montenegró közt való felosztását. Lám, a kis keleti nép még Nagy-Britannia kormányát is fel bírta használni nagyzási hóbortjának kielégítésére. A magyar közvélemény haragudott akkor az occupatio politikájának vezéreire, mert izgatta az a gyanu, hogy az udvar a magyar pénz és vér feláldozásával főlőlegesen nagyravágyó czélokot követ. Ellenben a horvátok lelkesedéssel fogadták a Boszniából visszatérő magyar katonákat, nekik úgy látszik több volt az érzékük a magyarok nagyratörő tervei iránt, mint maguknak a magyaroknak. A vezető magyar államférfiak megelégedtek Boszniával és Hercegovinával, mert lényegében védelmi politikára gondoltak, mikor hódítóknak tündek fel. Ellenben a befolyásos nagy-osztrák párt, mely federalista volt és a szlávokhoz hajlott, Salonikiig akarta vinni a Habsburgok zászlaját. A magyar miniszterek józan ellenkezése miatt e hódító ábrándok csak a sajtóban kísértettek egészen a világháborúig és ott veszélyeztették a monarchia külpolitikájának hírnevét.

Bosznia és Hercegovina megszállása és annexiója kétség-telenül bántották Szerbiát; Andrásy gyakran mondotta a megszállás előtt, hogy nem örömet vállalkozik reá, de kénytelen vele. Másrészt ne felejtsük el, hogy a török kormányzása alól felszabadult két tartomány a monarchia uralma alatt virágzásnak indult, lakóinak jelentékeny része megvolt elégedve az osztrák-magyar uralommal és a közülők sorozott katonák a legnagyobb vitézséggel harcoltak a monarchiáért. Igaz, hogy e megszállás után gazdasági okokból sajnálatos ellentétbe jutott a monarchia Szerbiával, de a cseh akadémia által a magyarok rovására írt rendszeres provocatiók sorozatát bizonyítani nagyon nehéz volna. Ha csak nem vesszük provocatióknak azt, hogy a monarchia megmentette Szerbiát, mikor a győzelmes bolgárok a szerb főváros

felé haladtak, vagy azt, hogy a szerb területnek tekintélyes gyarapítását a monarchia meg nem akadályozta a Balkán-háborúban, vagy talán azt, a mi Serajevóban történt 1914 június 28-án.

A bosszú Világosért, nem lett volna népszerűtlen jelszó Magyarországon, de a magyar politika nem indult e jelszó után, mert különben felhasználta volna a bosszúra az 1877-iki orosz-török háborút. Hogy a magyarság szerette volna Oroszország határait kelet felé visszatolni, abban van némi igazság. Régi óhajtaása volt az a magyarnak, hogy felszabaduljon a letipört Lengyelország és ezt az eredményét a világháborúnak minálunk bizonyára nagyobb örömmel fogadták, mint Csehországban. De a magyarságnak érzelmei Oroszországgal szemben nem zavarták a világ békéjét. Ellenben a czári birodalom terjeszkedési vágya délen és nyugaton folytonos veszélylyel fenyegették a monarchiát, mely Andrássy vezetése alatt tisztán védelmi czélból kötött szövetséget Bismarck Németországával. Ezzel a magyar politika csak az ország nyugalalmát s nem az európai német hegemoniát akarta biztosítani, már csak azért sem, mert az ily hegemonia a magyarságot is elnyomta volna. A világháborúnak igen bonyodalmas politikai okai voltak és a serajevói pisztolylövéseket, melyek felrobbantották az összehalmozott gyújtóanyagot, nem a magyar politika irányította. Tudjuk, hogy a mi szocialistáink gróf Tisza István ellen érzett gyűlöletükben a szerb ultimatum értelmi és valódi szerzőjének a tragikus sorsú magyar miniszterelnököt tüntették fel. Ez a hír a külföldön is elterjedt és a cseh akadémia vádirata valószínűen e gyűlölködő mende-monda hatása alatt még ma is egyenesen a magyarokra hártja a felelősséget a szörnyű katasztrófáért. De ma már ismerjük a szerb ultimatum történetét az osztrák vörös könyvből. Tudjuk, hogy mi történt az 1914 július 7-iki minisztertanácsban, melyben a közös miniszterek és a két miniszterelnök vettek részt. Gróf Tisza ekkor ellenezte Szerbia hirtelen megtámadását; kijelentette, hogy a monarchia beérheti a diplomatai sikerrel Szerbiával szemben s hogy Németország nem illetékes megítélni azt, vajon szükséges-e rárohannunk Szerbiára. Szerinte nem kellene most okvetlenül háborút viselnünk és rámutatott egy európai háború rettentő veszedelmére. Tisza el volt szígefelye a minisztertanácsban. Az elnöklő gróf Berehtold, a magyarországi illetőségű, de nem magyarlelkű külügyminiszter, siettette a háborús döntést, a német gróf Stürgkh is melléje állott. A szláv Bilinski, az ugyan-csak szláv Potiorekre hivatkozva kijelentette, hogy a monarchia most nem elégedhetik meg a diplomatai sikerrel. A szláv Krobotin szerint ez a megelégedés csak gyöngeségünket árulta volna el. Néhány nap mulva Tiszával elhitették joggal-e vagy jog nélkül, azt most nem kutatjuk, hogy a német politika okvetle-

nül követeli a háborút és ekkor már ő sem ellenkezhetett tovább, mert nem akarta oly helyzetbe sodorni Magyarországot, hogy egy nagy világháborúban megbízható támasz nélkül maradjon. De ekkor is csak azon feltétellel szavazott a háborúra, ha a monarchia hivatalosan kijelenti, hogy nincsenek hódító szándékai, hogy jelentéktelen határkiigazításon kívül a szerb területből semmit sem foglal el.

Mindezekből világos, hogy az a vád, mintha a magyar politika 1867-től 1914-ig szívós következetességgel azon lett volna, hogy phantastikus hegemoniai ezélokért lángba borítsa a világot, teljesen és tökéletesen alaptalan. A magyar politika csupán az ősi terület védelmére gondolt s csakis ezért szánta el magát kedve ellenére is a háborúra. Természetes, hogy a magyarság, mikor már kénytelen volt hadakozni, megállotta helyét, mert jól tudta, hogy történetének legválságosabb harcát kell meg-harczolni. Csakhogy azzal az elhatározással fogott a háború-hoz, hogy még a győzelem esetén sem foglal el jelentékenyebb idegen területet, ellenben szomszédjai, köztük a csehek is, a kikkel háborút nem is viselt, kezdettől fogva Magyarország szét-darabolására törtek.

A legújabb magyar történetnek ilyen elintézése után a cseh vádirat néhány tördőfessel próbálja sebezni a régi magyar történetet.

Mi nem tudunk semmit a IX. század Nagy-Moraviájáról, mondja a cseh akadémia, midőn azt állítjuk, hogy a magyarországi nem magyar fajok csak a honfoglalás után vándoroltak be hazájukba. De igen, tudunk valamit Nagy-Moraviáról. Tudjuk azt, hogy a mai Morvaországon kívül hozzátartozott Felső-Magyarország egy része is. De Nagy-Moraviának magyarországi határai nagyon bizonytalanok. Bizonyos, hogy a Garamon túl keletre már nem terjedt és valószínűtlen, hogy a magyarországi Moravia a Garamig mind lakott terület lett volna. A mai Magyarországnak tehát aránylag csekély részén laktak tótok a honfoglalás előtt és ott is németekkel vegyültek. Csehek Nagy-Moraviában egyáltalában nem laktak, arra a földre csak később vándoroltak be. A legelsőrendű azaktekintélyek a cseh és tót nyelvet egy valamikor egységes szláv nyelv két külön ágának tekintik; a IX. században a két ág már külön szakadt. Midőn tehát a honfoglaló magyarok 906 körül megdöntötték Nagy-Moraviát, új hazájukhoz, a későbbi elterjedéshez mérve, nem nagy darab földön lakó tótságot esatolták, mely rokona volt ugyan a csehnek, mint a holland a németnek, de attól nyelvi és történeti fejlődésében egészen elkülönült. A cseh vádirat gúnyosan tagadva a honfoglaló magyarnak értelmi felsőbbségét a meghódított népekkel szemben, hivatkozik a régibb középkor paleo-

szláv irodalmára és arra a körülményre, hogy a magyar nyelvnek műveltségi szavai a szláv nyelvből vannak kölcsönözve. Tudnunk kell azonban, hogy az ó-egyházi szláv, vagyis ó-bolgár nyelvnek irodalma, melyet a Görögországból származó Cyrill és Method honosítottak meg Nagy-Moraviában a IX. században, oly kezdet volt, melynek folytatása a XI. században már megszakadt. Azóta a római ritus és annak latin nyelve a morva-tót területen kiszorították az ó-bolgár irodalmat. A mi pedig a magyar nyelv szláv elemeit illeti, a magyar nyelvtudomány kimutatta, hogy körülbelül 600 jövevényszó van a magyarban a különböző szláv nyelvekből s e szavak lassanként, a századok folyamán mentek át a magyar nyelvbe. Vettünk át szavakat az orosz, a bolgár, a szerb, a szlovén és horvát s más szláv nyelvekből, de cseh-tót eredetű közsavaink nincsenek. Egy-egy szláv nyelvnek a hatása a magyarra nem nagyobb, mint pl. az olasz nyelv. Azután nem szabad felejtünk, hogy a magyar nyelv is erősen hatott a szerb, a horvát, a hazai szlovén és rutén, valamint a tót nyelvre is. A szavak ez átkölcsönzése mutatja, hogy a magyar szellemileg fogékony volt; tanult másoktól és mások is tanultak tőle.

Nem ezek a hatások döntik el a honfoglaló magyarok felsőbbbőségének kérdését az új hazában talált népeket tekintve. A döntő körülmény az, hogy a honfoglalás előtt itt lakó népek közül egy sem bírt e földön hosszúéletű államot alkotni, ellenben a magyar a maga egyéniségébe olvasztva a legkülönbözőbb hatásokat egy több mint ezredéves államot alkotott oly területen, melyet a földrajzi viszonyok és a gazdasági élet föltételei szerves egységgé forrasztottak össze. Ennek az államalkotó nemzetnek kulturális hivatását bebizonyította a történet, mert a magyarság ezer éven át a nyugat minden szellemi mozgalmában a középkori latin keresztyénségtől kezdve, a renaissanceon, a reformation, az ellenreformation, a felvilágosodáson át a XIX. század demokráciájáig résztvett s minde mozgalmaknak utolsó őrszeme volt kelet felé.

Hogy a magyarság védőbástyája volt Európának a török veszély ellen, azt a cseh vádirat fanyar kedvetlenséggel ugyan, de mégis csak elismeri. Hiszen a cseh akadémia is tudja, hogy Aeneas Sylvius „A magyar hazát“ a keresztyénység pajzsának és a török ár ellen „a legszilárdabb gátnak“ nevezte. Sőt bizonyára ismeri az akadémia Jagelló Ulászlónak, a cseh és magyar királynak azt a levelét Geréb Péterhez 1502-ből, melyben a magyar királyságot szintén a „keresztyénység bástyájának és pajzsának“ nevezi. De a cseh akadémia le akarja rontani a magyar történetnek ez általánosan elismert dicsőségét azzal a kijelentéssel, hogy a magyarok a történet által reájuk bízott szerepnek

nem feleltek meg, hiszen a XVI. század első felétől kezdve Magyarországnak tisztán magyar része került a török uralom alá és a nemzet ellenállás nélkül tűrte ez uralmat másfél századon át, míg az államnak tisztán szláv része ellenállott a török támadóknak.

Nem szabad mosolyognunk ez állításokon, hiszen egy tudományos akadémia bocsátja azokat világgá. Ismeretes tény, hogy a magyarság, miután több mint száz évig harczolt az egyre növekvő török hatalom ellen, ki volt mertülve a XVI. század harmadik tizedében és a kitünően szervezett török hadsereggel szemben, mely tartalékjait három világrészből merítette, Európától magára hagyatva már nem birt helytállani. De hogy ellenállás nélkül tűrte volna a másfélszázados igát, azt elég a Zrínyiek, Szondy és Losonczy neveivel czáfolnunk, hogy más törökverő magyar hősnek nevét most ne is említsük. Az a másfélszázados török uralom Magyarországon nem volt békés kormányzás, hanem katonai megszállás. A végeken nem szünetelt a harcz a török és magyar közt, a magyar végvárak ellenállása nélkül a török előzőnlötte volna a mai Ausztriát. Bátran mondhatjuk tehát, hogy a XVI. és XVII. században is Magyarország megrongált, de még mindig erős bástyája volt a nyugati kereszténységnek. Nem áll az, hogy a török csupán magyar területet szállott volna meg, hiszen a Dunán túlnak nyugati magyar vidékén a török nem birt letelepedni. Hogy a felvidék egyes terméketlen területeiért nem akart vért áldozni, az természetes, neki a kövér magyar síkságok kellettek és nem Trencsénen, Árván át, hanem a Duna vonalán kereste az utat nyugat felé. Katonái, sőt hadvezérei közt elég renegát szlávval találkozunk; a magyar királyságnak déli szláv övét tűrte át a török hadsereg, mielőtt Magyarországra jutott. Nincs tehát annak semmi értelme, hogy a szlávtságot tartsuk a török előnyomulás gátjának a magyar hírnév rovására.

Szükségesnek tartja a cseh vádirat el nem hallgatni azt, hogy a magyar nemzet igen gyakran nem ellenséget látott a törökben, hanem inkább (mint a legutóbbi világháborúban is) szövetségest és jóbarátot.

Hogy volt magyar párt a XVI. és XVII. században, mely a nemzet függetlenségét olykor a törökkel való szövetségben akarta kivívni, az eléggé ismeretes. De akkor más keresztény népek is kötöttek szövetséget a törökkel. Elég lesz egy példát említenünk. A fehérhegyi csata idején egy csauz fordult meg Frigyesnek, a téli királynak prágai udvarában, majd a királynak követe Konstantinápolyba utazott Bethlen Gábor embereivel együtt s ott megígérte, hogy Frigyes országai a szultán „ellenségeinek ellenségei és barátjainak barátjai” lesznek. A fehérhegyi csata

vetett véget a cseh-török szövetségnek. Ha ez a baleset közbe nem jő, sokszor fordultak volna meg a csaszok Prágában és most talán a cseh akadémia sem merné mondani, hogy a szlávok voltak a töröknek legfélelmesebb ellenségei. Így azonban számítva arra, hogy a téli királynak török szövetségi ajánlata nem eléggé ismeretes, ilyeneket ír: Európának valódi védelmezője a török hódítók ellen, sőt magának Magyarországnak felszabadítója is, a fellázadt szerbek és horvátokon kívül, a Habsburgok cseh, német és szláv tartományai voltak; főleg e tartományok pénze és katonái védelmezték századokon át Magyarország földjét. Tehát leginkább e tartományokat illeti meg Európa halála és jutalma és nem a magyarokat, kik eléggé vakmerőek ilyesmit követelni. Különösen Magyarországnak északi részét, azt a földet, melyet most a cseh-tót ezredek szálltak meg, a faji rokonság miatt a jelentékeny pénz- és véráldozat árán, a XVI. és XVII. századi cseh királyok védelmezték a törökök ellen és kormányozták azt közösségben német és cseh tartományaikkal, a míg Magyarország magyar vidékeit a török szállotta meg.

Valóban jeles példája ez idézet a történetírói igazságszeretetnek. Hogy a szerb lázadáson mit ért a cseh akadémia, azt nehéz elgondolni, hiszen a szerbek a magyarországi török uralom utolsó évtizedében vándoroltak be nagyobb tömegben a délvídekre és a felszabadító háborúban a magyarokkal és németekkel együtt harcoltak a török ellen, nem mint lázadók, hanem mint a magyar királynak hű alattvalói.

A horvát lázadásnak sincs értelme a török hódítás korában. A magyar fölkelések vezetői nem terjesztették ki fenhatóságukat Horvátországra, a horvátok tehát nem lázadhattak fel ellenük. Ellenben a Habsburg-párti magyarokkal együtt testvéri egyetértéssel küzdöttek a török és a vele szövetséges erdélyi fejedelmek ellen. Ha e testvéries érzelemnek bizonyítékait akarja látni a cseh akadémia, olvassa el egyebek közt Zrinyi eposzát, vagy Rattkay *Memoria Banorum*-ját. Úgy látszik, hogy a cseh akadémia a török korzakot összetéveszti II. Rákóczi Ferencz korával, a mikor a szerbek és horvátok a császáriaknak szolgáltattak segédsapatokat, ellentétben a tótokkal, románokkal és ruténekkal, a kik lelkesen harcoltak Rákóczival a magyar szabadságért. De még valószínűbb, hogy a cseh akadémia Jel-lacsics és Rajacsics korára gondolt, midőn a török-kori horvát és szerb lázadásokról beszélt. Csakis ily merész történeti saltó mortale teszi érthetővé azt az állítást is, hogy a török korban a cseh királyok védelmezték a magyar Felföldet. Ott a Habsburgok csak mint magyar királyok intézkedtek a magyar országgyűlés törvényei szerint, melyek nem ismernek el közös igazgatást az örökös tartományokkal. Ha a Habsburgok e törvénye-

ket megsértették, a mi elég gyakran megtörtént, éppen Felső-Magyarország nemessége, sőt polgársága is tiltakozott a leghevesebben a törvényesítés ellen. De a Habsburgok mint magyar királyok sem bírták teljesen mentesíteni a törököktől a Felföldnek azt a részét, melyet ma a cseh ezredek szállnak meg. Ismeretes, hogy Érsekújvár több mint két évtizeden át volt török birtok s hogy a török hódoltság Párkánytól Nógrádon át felfelé húzódott Rozsnyóig. Lehetséges, hogy a cseh akadémia vissza akarja nekünk adni a magyar Felföldnek azt a részét, melyen a török uralkodott. Bár e területtel korántsem elégszünk meg, hajlandók vagyunk ez esetben a cseh akadémia történeti állításait brutusi álarcznak venni, mely a tájékozatlanság színe alatt nagylelkűséget takar.

Mi tudjuk és hálásan elismerjük, hogy a Németbirodalom és a Habsburgok örökös tartományai pénzzel és jelentékeny véráldozatokkal is segítették Magyarországot a török hódítás korában. Ez a segítség különösen a nagy hadjáratok idején volt érezhető. A nagy hadjáratok évei a török hódítás korának egy harmadát töltötték be s e hadjáratokban a magyarság sem kímélt pénzt és vért. Arról szó sem volt akkor, hogy az örökös tartományok faji rokonérzésből segítsék a magyar terület egyik vagy másik részét. Hanem azért szánták el magukat segélyek fizetésére vagy katonaaállításra, mert jónak látták a maguk területét a magyar földön védelmezni. A török hódítás korának legnagyobb részén át a hazai terület védelmezésének kötelessége a magyar végbeliekre hárult. Még a hozzánk küldött német kapitányok is elismerték, hogy a magyar huszár a végbeli szolgálatra a török ellen alkalmasabb az örökös tartományokbeli katonáknál. A magyar végeken oly tösgyökeres magyar élet pezsgett, hogy az iderendelt német, szláv, olasz katonák többnyire elmagyarosodtak. Jellemző példa erre a firenzei Guadagni esete, ki kapitánya lett egy magyar végvárnak. Osaládja annyira megmagyarosodott, hogy unokájának, gróf Gvadányinak költői munkáit még ma is nagyrabecsüljük, nyelvének és szellemének ősi erőttől duzzadó magyarsága miatt. Vajon miként lett volna Kollonics Sigfried, Morgenthaler Fülöp, Rosenberg Kristóf György, gróf Salm, Nestorovich, Monasterli Demeter, Samaria Fernando Specia de Casa, Guadagni stb. magyarrá, ha a végeket a cseh királyok faji érzésből többnyire cseh és német katonákkal védelmezték volna?

Abban a háborúban, mely 1688-tól 1699-ig dúlva, felszabadította a magyar területet a török járom alól, a magyarságnak nagy érdemei voltak, noha a háború első három évében Thököly magyarjai a török mellett harcoltak. Csak egyes részletekre akarunk itt hivatkozni. A tiszai és tiszántúli vidék fel-

szabadítása, bár Mercy és Heissler oszászári tábornokok fővezérlete alatt, csaknem kizárólag a magyarságnak halhatatlan érdeme. Schenkendorf kapitány egy 1689-iki albániai csatáról azt jelenti, hogy a derék magyar hajduságot nem dicsérheti eléggé nagy hűsége és vitézsége miatt. E csatában 529 elesett és sebesült közt 502 magyar és szerb hajdut találunk. Feltehetjük tehát, hogy az elesetteknek legalább is fele magyar volt. Az 1686-iki hadjáratban Fiáth Jánosnak és Petneházy Dávidnak nevei ismerettké lettek: Petneházynek, noha kálvinista volt, a pápai legatus aranylánczot küldött vitézségének elismerésül. És a mi az anyagi áldozatokat illeti, Károlyi Árpád kimutatta, hogy Budának és Magyarországnak a török járom alól való felszabadításához maga a magyar föld lakossága és pedig túlnyomóan aránytalanul, legnagyobb részben a magyar vidék járult a legtöbbet.

Ezek után bátran mondhatjuk, hogy a magyarság még gyöngesége korában is hű maradt a Hunyadiak korából rászállt dicső hagyományhoz. És ezentúl a már jobban értesült cseh akadémia sem tagadhatja, hogy ezért megilleti a magyarságot a hála és jutalom Európa részéről. Ezzel nem követünk el vakmerőséget, csak egyszerű igazságot állapítunk meg és nem zárjuk ki a kegyeletet a magyar földért elesett német, francia, németalföldi, britt, olasz, spanyol és szláv hősök emléke iránt. Ellenben vakmerőségnek nevezik mindenütt a világon azt a modort, mely fegyvert kovácsol egy nemzet megvadásására, nem a tényekből, hanem a tények nem ismeréséből.

Téved a cseh akadémia, midőn azt mondja, hogy a magyar városok csak a XIX. században magyarosodtak meg. Kolozsvár már a XVI. században, Kassa a XVII. században magyarosodott, nem is szólva arról, hogy vannak magyar alapítású városaink is. A huszitizmusnak volt némi termékenyítő hatása a magyar irodalomra, de a reformatió jelentősége e tekintetben mérhetetlenül nagyobb. Azt sem kell képzelnünk, hogy Comenius magyarországi tartózkodásával talán a magyar műveltségnek új korszaka kezdődött. Comenius négy évig volt Sárospatakon és kétségtelenül fidvösen hatott a protestáns tanügyre, de paedagogiai eszméit nem valósíthatta meg oly mértékben, mint a hogy kívánatos lett volna. Különbén a legideálisabb paedagogiai reformok sem teremthetnek műveltséget oly nép körében, melynek nincs arra hivatása. Mind a mellett a magyar irodalom nagyrabecstüli Comenius emlékét, az ő hozzá hasonló csehekét szívesen láttuk országunkban, szívesebben, mint azokat a cseh hivatalnokokat, a kik az utolsó osztrák abszolutismus szolgálatában germanizálni akarták a magyarságot.

Részletesen czáfoltuk a cseh akadémia történeti érveit, de a mit a nemzetiségi kérdéstről mond, arra csak általánosságban

felelhetünk. Nehéz helyzete volt különösen a XIX. században minden nemzetnek, melynek államában idegen nyelvű polgárok is éltek. Az ir kérdés még nincs megoldva az irek kívánsága szerint, noha az angol nemzet igazságérzetét és szabadságtiszteletét bizonyára a cseh akadémia sem tagadja. Hogyan elégtette volna ki a magyar országának idegen alattvalóit, midőn e feladat megoldására nem volt annyi ereje, mint az angolnak és hozzá még idegen alattvalói nem voltak egynyelvűek, sőt szomszéd országok uralkodó nemzeteinek fajához is tartoztak? Nem kutatjuk, hogy a nemzetiségi kérdésben ellenünk felhangzott vádak mennyiben vezethetők vissza a nemzeti szenvedélyek tálcsigázott érzékenységére, vagy mennyiben a külföldi izgatásokra és a netalán magyar részről is elkövetett hibákra, csak annyit akarunk megállapítani, hogy Magyarországon a nemzetiségi nyelvhatárok ma is ott vannak, a hol száz évvel ezelőtt voltak. Az állítólagos erőszakos magyarosításnak nem voltak tehát számbavehető eredményei. Attól tartunk, hogy a csehek és románok jobban értenek a nemzetiségi kisebbségek elnyomásához, mint a magyarok. A csehek körülbelül egy éve uralkodnak azon a területen, a melyen a magyar ezer évnél tovább uralkodott s ez egy év után oly elkeseredett panaszokat hallunk a cseheknek épp fajrokonai részéről, a minőket azelőtt sohasem hallottunk arról a vidékről. Egy amerikai tót lapban olvastuk nemrég, hogy a tótok Szlovákiában Szent Bertalan-éjeket fognak rendezni a csehek közt. Ezt mi nem hisszük és nem is óhajtjuk, de ez a hang és általában az elzárt Felföldről kiszivárgó hírek igen furcsa illusztrációi a cseh-tót egységnek és annak a paradicsomi állapotnak, mely a magyar uralom elfojtása után keletkezett az állítólag felszabadított nemzetiségi területen. A cseh akadémia a wilsoni elvekre hivatkozik és mégis a nemzetek önrendelkezése jogán oly területet követel Magyarországból, melynek lakossága több mint 30%-ában magyar. E területen a lakosságnak csak 47.6%-a tót anyanyelvű és ezeknek jórésze is alig várja, hogy lérázhassa a cseh igát. Hurban, a tótok ismeretes vezére az 1848-iki prágai szláv congressuson a tót nép nevében ezeket mondotta: „Mi nem kívánjuk a csatlakozást a cseh koronához. Nehezünkre esik magunkat elszakítani mostani viszonyainktól, nehezünkre esik a bár nyomasztó, de ezeréves kapcsolatokat széttepní“.

Most a magyar, tótok nagy többsége úgy érzi, hogy az új viszonyok nyomasztóbbak a régieknél s még jobban visszakívánják az ezeréves kapcsolatot, mint Hurban korában.

Ha Seton Watson, Björnsterne Björnson és Müller Guttenbrunn vagy Denis ítélete szerint a magyarok rosszul bántak a nemzetiségi kisebbségekkel, most elérkezett az ideje a fenforgó

vita igazságos elintézésének. Használja fel a cseh akadémia befolyását arra, hogy a magyar béke ratifikálása előtt egy pártatlan forum méltányos módon rendezzen népszavazást a Magyarországhól való elszakításra szánt területeken. E szavazás eredménye döntőn a hovatarozás fölött. Ha ezt a módot nem pártolja a cseh akadémia, nem hihetjük el neki, hogy komolyan veszi a nemzetek önrendelkezési jogát.

Egész vádiratán látszik, hogy a győzők jogára támaszkodik s nem az igazságérzetre. Gondolja meg a cseh akadémia, hogy háromszáz évvel ezelőtt ezen a jogon tiporta le a cseh államot egy hatalom, mely most le van verve, míg a letiprott fölemelkedett. A történet kereke lassan forog, de biztosan megőrli a szerencsében elbizakodót. Mi nyugodtan várjuk a történet ítéletét, mely bizonyára meg fogja hazudolni a cseh akadémianak multunknak hiányos ismeretéből fakadó jólatát.

Multunkat ismerve és jövőnkben remélve, tiltakozunk a felháborító szándék ellen, mely egy ezredéves államot lakóinak megkérdezése nélkül szétdarabolásra kárhoztat azon dőre ürügy alatt, hogy felidézte a világháborút. Bizván az igazság erejében, hisszük, hogy tiltakozásunk nem hangzik el nyomtalanul.

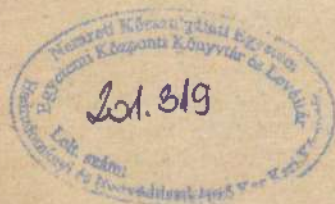
Jegyzet: E dolgozathoz a szláv philologiai adatokat Melich János collega úr, a nemzetiségi statisztikára vonatkozó adatokat pedig Kovács Alajos miniszteri tanácsos úr szolgáltatta. Buday László, Takáts Sándor és Hóman Bálint collega urak is támogattak egy-két adattal s gondolattal. Fogadják e helyen is hálás köszönetemet.

Budapest, 1919 december.

Berzeviczy Albert,
elnök.

Heinrich Gusztáv,
főttitkár.

Angyal Dávid,
előadó.

52452

NKE EKK

HHK Kari Könyvtár

84758589

